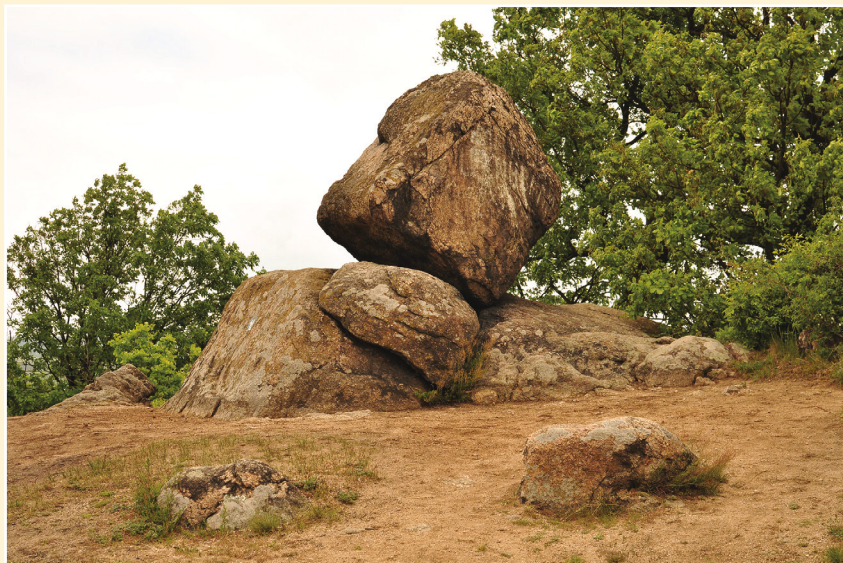

ANGYALOK JELEZTE ÚT

Napjainkban, ha egy könnyed kirándulásra indulunk, legtöbbször már nem bajlódunk a papírtérképekkel, hiszen ott lapul zsebünkben okostelefonunk, amelyre számos applikációt letölthetünk, s azokon keresztül különböző felbontású és tematikájú turistatérképeket érhetünk el. Világunk rohamos fejlődését jelzi az is, hogy hazánk egyik első és egyben talán legszebb kivitelű turistatérkép-sorozatától, az „angyalos térképektől” ezeknek az appoknak az elterjedéséig még száz év sem telt el.

Aturistáskodás, azaz az önkéntes, kedvtelésből történő utazás a XIX. századig nagyrészt a felfedezők, illetve a felsőbb, módosabb osztályok kiváltsága közé tartozott. Hazánkban a természetjárás kiindulópontja a Magas-Tátra volt: itteni, nagy tapasztalatú hegyvezetőkéről már a XVII. század végéről ismerünk feljegyzéseket. A nagy tömegeket megmozgató, szervezett turistaélet azonban csak az 1800-as évek második felében bontakozott ki: 1865-ben, a Tarpataki-völgyben épült fel az első menedékház, amely után gombamód szaporodni kezdtek a turistáknak rossz idő esetén védelmet nyújtó kis, hegyi házacskák.

Innentől már egy csapásra felgyorsultak az események: éppen százötven éve, 1873. augusztus 10-én, Tátrafüreden alakult meg a *Magyarországi Kárpát Egyesület* (MKE), amely a világon a hatodik ilyen jellegű társaság volt. 1888. december 28-án kezdte meg működését az MKE Budapesti osztálya, báró Eötvös Loránd vezetésével. A világhírű tudós-alpinista

A pákozdi ingókövek

mellett alelnökként dolgozott id. Lóczy Lajos geológus-geográfus és Téry Ödön orvos, az osztály titkári posztját pedig Thirring Gusztáv földrajztudós töltötte be. 1891. szeptember 29-én

az MKE Budapesti osztálya kimondta megszűnését, majd rögtön utána megalakult – azonos vezetőséggel – a Magyar Turista Egyesület.

Mindeközben egyre többen keltek útra, hogy hazánk természeti szépségeit saját szemüikkel láthassák. Ebben kezdetben az adott helyet jól ismerő, helyi túravezetők voltak segítségükre a kalandvágyó tömegeknek, de a turisták hamar rájöttek, hogy a túravezetőknel jóval olcsóbb megoldás a térkép. Így hamar igen nagy kereslet mutatkozott a jelzett turistautákat is ábrázoló térképek iránt.

Természetesen hazánk első turista-térképe is a Magas-Tátráról jelent meg, 1877-ben (*Kolbenheyer: A Magas Tátra térképe*). E térképek eleinte úgy készültek, hogy a már meglévő 1:75 000-es méretarányú, bécsi katonai térképekre egyszerűen rányomtatták a turistautákat, illetve egyéb, a túrázás szempontjából fontos helyeket (például esőbeállók, kunyhók, láncok).

A dinnyési Fertő

1260
1260-2

KIRÁNDULÓK TÉRKEPE: 17. SZ.
VÍZISPORT TÉRKEPEK: 3. SZ.

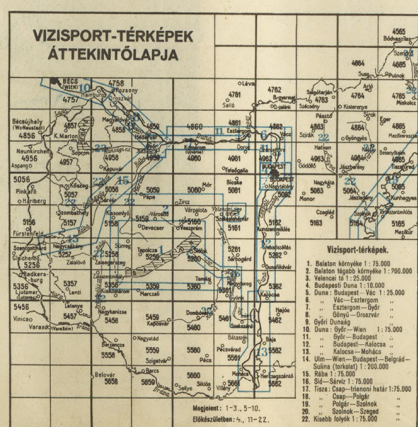
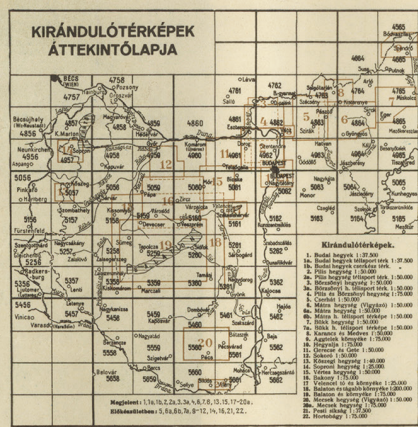
VELENCEI TÓ ÉS KÖRNYÉKE

1 : 25.000

2 PENGÓ

TERVEZTE
ES KIADJA:
A M. KIR. ÁLLAMI TÉRKEPÉSZET

BUDAPEST, II. ÉLŐSZ PÁSOR 7-9.
MINDEN JOG FENNTARTVA
M. 792/3129

Mérték 1:25.000
 Színtvonalak 10 méterenkint.

Turistautak jelzései:

JELMAGYARÁZAT:	
	háztető
	kert
	szőlős
	rét, legelő
	erdő
	más

Minden jog fenntartva. A turistadatok feldolgozásában a Turista Szövetség székesfehérvári osztálya segítkezett.

Erdőbirtokok, hivatalok:
 Székesfehérvári rk. káptalan, Sz.-fehérvár
 3023 Czirák László gr., Nadap
 Kiseb erdőbirtokok

SZÉKESFEHÉRVÁR
 Mérték 1:20.000

A Velencei-tó Pákozd felől

A tó elnadasodott déli része (A SZERZŐ FELVÉTELEI)

A fejlődés következő állomásáról Strömpl Gábor geográfus, térképész így írt 1930-as tanulmányában: „Turistatérképeink második korszakát a már teljes egészében itthon készült turistatérképek képviselik. Ezeknek már tervezésük és részben topográfijuk is magyar munka, de térképészeti tekintetben nagyon kezdetlegesek. ... Szigorúan véve e színmagyar térképek voltak az első valódi turistatérképek. Valódiak, mert többé-kevésbé turisták terveztek. Turista vonatkozású tartalmukat is helyszíni bejárásaik alapján térképértő turisták hordták össze hangyaszorgalommal. ... Pedig az első valódi magyar turistatérképek egynéhányá durva, kezdetleges munka volt. ... Ha térképészeti tekintetben nem is voltak oly tökéletesek, mint a bécsi intézet kiadványai, de bővebb turista-adataikkal a hazai föld megismerését és megszeretését tán még a bécsi kartográfiai remekeknél is jobban mozdították elő.”

Ilyen előzmények után kezdte meg az 1922-ben alapított Állami Térképészeti Intézet a turistatérképei kiadását: először a Budai-hegység térképe jelent meg, 1928-ban. Azért, „hogy minél kevesebb időbe és költségbe kerüljön, a kész 25 ezres térképek egyszerű fotografiai kicsinyítésével adta ki – [az Intézet] – első turista, ill. kiránduló“-térképét. E 75 000-es sorozat további tagjai voltak: a Balaton, a Pilis-Börzsöny és a Mecsek hegység térképe.

Az újabb, kifejezetten turistatérképeknek készült lapok kiadása csak az arra hivatott, külön tervezőosztály felállításával indult meg, 1928-ban: „Elsőnek a Börzsönyi-hegység (1929) térképe készült el. Mértéke a turisták régi óhaja: az ötvenezres. Rajza teljesen új. Alapja az új 25 ezres reambulált topográfiai térkép a maga helyesbített síkrájzával és 10 m-es szintvonalakkal ábrázolt hegyrajzával. Turista-adatait a Tervező Osztály a

Turista Szövetség és ezzel kapcsolatosan az illető hegységben működő turista egyletek közreműködésével helyszíni bejárások alapján szedte össze és térképezte.”

A két világháború között számos, 1:50 000-es méretarányú, kifejezetten turistáknak készült térkép jelent meg. Ezek az „angyalos térképek”-nek nevezett munkák különleges szépségük miatt közismertek. Nevüket a címlapon szereplő, a magyar címet tartó két angyalról kapták, melyek mind a kék borítójú vízisporttérképeken, mind a piros borítójú turistatérképeken szerepelnek. Ennek a sorozatnak az egyik darabja az itt bemutatott Velencei-tó és környéke című, 1:25 000-es méretarányú térkép is.

E térképeken kettős koordináta-rendszer látható: figyelembe veszi mind a greenwichi 0 pontot és az addig az Osztrák–Magyar Monarchiában használatos Ferro (Hiero, Kanári-szigetek) sziget középpontú rendszert, amely 1884-ig töltötte be szerepét mint Európa legnyugatibb pontja. A térkép tartalmaz egy-egy áttekinthető részt az ország területéről megjelentetett vízisporttérképekről és kirándulótérképekről.

Készítésükről Strömpl így ír: „A síkrájz, mint említettük, a megújított 25 ezres lapok alapján teljesen újonnan, céljatosított tervek alapján készült. A cél a turisták (kirándulók) könnyű és gyors tájékoztatása. Ezért hagyja el a térkép síkrájza a jelkulcs mindama részletét, amit az aprólékos rajz helyett színfoltokkal szembeötlőbben lehet ábrázolni. Elhagyja a rét és legelő fűjelét, az erdőszélek karikáit, a szőlők pontjait.

Községekben csak háztömböket rajzol, mert a turistákat az egyes házak nem, csak az utcák érdeklik. Az utak részletes osztályozásától is eltekint, viszont a turistaközlekedés szempontjából fontosabb utakra (autóutak, kisvasutak, sétautak, ösvények) több gondot fordít. Gondosabban dolgoztuk fel a meglévő erdészeti térképeket is. Javarészt innen vettük át az alaptérképen hiányzó forrásokat, vízereket, ösvényeket, erdei diűlútakat, a tájékozódásra annyira alkalmas nyiladékokat, kisebb-nagyobb erdei tisztásokat is.”

A térképek csodálatos domborzatrajza pedig – ami máig egyedülálló – így készült: „Ugyancsak a könnyű tájékozódás elve vezérelt bennünket a domborzat, a hegyrajz ábrázolásánál. Nem elégedtünk meg az alaptérkép 10 m-es szintvonalainak lekicsinyített hegyrajzával, hanem a hegyformákat még barnásszürke, a szintvonalaktól elütő színű árnyalással igyekeztünk plasztikus-sá tenni. Az árnyalásnál nemcsak a lejtés fokához, hanem a nagyobb hegytömegek jellemző alakulataihoz is ragaszkodtunk. Azon voltunk, hogy a nagybani tájékozódás elősegítéséhez a hegység tagoltságát is érvényre juttassuk. Az eddigi turistatérképeknél fokozottabb figyelmet fordítottunk a sziklák ábrázolására. A sziklákat ugyanis a turisták szeretik, gyakori túracélok, térképészeti tekintetben megkítő tájékoztatók. Különösen a mi középhegységeinkben, ahol a sokszor nagyon is egyveretű gerincek és völgyek között a kezdőnek nehéz eligazodni. Különösen erdők közepette, hol az erdők lombjaiból kibukkanó sziklák irányító szerepe fokozottabb mértékben érvényesül.”

BABINSZKI EDIT

A Velencei-tó „angyalos térképe” a sorozat előző részeiben megjelentekkel együtt nagy felbontásban megtalálható a <https://map.mbfisz.gov.hu/oldmaps.html> címen.